

TE MATEMATE O TE KAURI

NGĀ MEKA MŌ TE *PHYTOPHTHORA TAXON AGATHIS* (PTA)

HE AHA OTI TE *PHYTOPHTHORA TAXON AGATHIS*?

E karangatia noa ko te PTA, he tukumate (pūtake tahumaero) tipu moroiti rite ki te hekaheka te *Phytophthora taxon Agathis* ka pā nei ki te kauri anake. Kua tūtohutia te PTA he momo *Phytophthora* motuhake e ngā rangahau o muri tata nei, he momo kāhore nei i whakaahuatia i mua.

KA AHA NEI IA KI NGĀ RĀKAU KAURI?

Ko ōna tohu ko te kōwhaitanga o ngā rau, te ngaronga rau, te tātarahake me te hahore o runga. Tērā ka puta he pāpaka pea ki ngā rākau mate e tahe nei i te kāpia, taea noa ngā pakiaka nui, ka whītiki rawa i te tiwai anō hei "kara pirau". Ka taea ngā rākau pakeke me ngā tipu te whakamate e te PTA.

KA HŌRAPA PĒHEA RĀ IA?

Ko te whakapono he momo noho-oneone te PTA, he mea hōrapa i te oneone me te nekenga o te wai i te oneone, ka whiti haere i tēnei rākau ki tēnei rākau rā ngā pakiaka, rā te kaikawe tangata, kararehe hoki o te tahumaero.

I PUTA PĒHEA MAI RĀ IA?

I whakaingoatia tūturutia i Āperira 2008, ko tōna whanaunga tata ko tētahi tukumate pākākā (*Phytophthora katusrae*) nō Kōrea. Ko te whakaaro nō tāwāhi tēnei tukumate. Heoi anō, horekau e mōhiotia tētahi mea mō tēnei momo i tāwāhi.

KA KITEA HOKI I WHEA?

Kua kitea te PTA i Huia me te Ripa Maungaroa i te Pāka ā-Rohe o ngā Mokoroa Waitākere, i ngā whenua rāhui o te Papa Atawhai i Aotea, i te Pāka Kauri o Trounson i te Taitokerau hoki.

Kua kite anō ngā tohu o te matemate o te kauri i Cascade Kauri i ngā Waitākere

me ētahi atu wāhi o Rodney, Franklin, Waitākere me te Raki-pae-whenua, tae anō ki Pakiri, Albany, Okura me te Ngahere o Waipoua.

HE AHA NGĀ MEA KA TAEA E TĀTOU KIA KORE AI IA E HŌRAPA?

- › Āta tiaki kei te mā ō hū, ō taea, ō utauta hoki i te paru i mua, i muri hoki i te haere ki te ngahere kauri.
- › I muri i ia haerenga āta horoia ō hū me ērā atu utauta ka pā ki te oneone, ina koa kei te haere tonu koe ki tētahi ngahere kē.
- › Kia ū tonu ki ngā ara tautuhi o te pāka i ngā wā katoa. Tērā e hōrapa te tahumaero i te nekenga o te paru huri noa i ngā pakiaka.
- › Herea tō kurī i ngā wā katoa. Ka taea te tahumaero te hōrapa pokerehū e te kurī ki te huraina e rātou te oneone huri noa i ngā rākau.

KIA AHA AHAU ME KEI TŌKU WHENUA TE KAURI?

- › Whakaititia rawatia te takahuri haere huri noa i ngā pakiaka o ngā rākau kauri.
- › Kua te kurī me ērā atu kararehe e tuku kia tata ki ngā rākau kauri.
- › Tikina ake he tohu whakatūpato, ka whakatū kia mōhio te manuhiri ki te mōrea hōrapa i te tahumaero. Ka taea ēnei te whakakirihou kia roa ai.
- › Ki te whakaaro koe kei ō rākau ngā tohu o te PTA whakapā koa ki te Kapa Urupare Kauri Matemate i 0800 NZ KAURI (695 2874).

KA KATIA RĀNEI NGĀ PĀKA ME NGĀ WHENUA RĀHUI?

I tēnei wā kāore he whakaaro kati i ngā pāka me ngā whenua rāhui, engari pea ā te wā.

HE AHA NGĀ MEA KEI TE MAHIA INĀIANEI?

Kei te haere ināianei he urupare mahi tahi ki te matemate o te kauri kei waenga ko te wāhanga Biosecurity New Zealand o te Manatū Ahuwhenua, Ngāherehere hoki, ko te Papa Atawhai, ko te Auckland Regional Council, ko te Northland Regional Council, ko Environment Waikato me Environment Bay of Plenty.

Kei te mahitahi ngā rōpū ki te whakangungu i ngā wāhi kauri māpuna me ngā rākau kauri nui whakahara. I tēnei wā ko tā te Kapa Urupare Kauri Matemate:

- › Ko te arotake i te pūmate o te tukumate ki te rākau takitahi me tōna pūnaha rauropi.
- › Ko te whakatakoto i ētahi tikanga me ō rātou whai kiko e rona ai te hōrapa o te tukumate mā te whakamahi i ngā tikanga whaihua.
- › Ko te kohikohi i ētahi pārongo hei whakamārama i tētahi whakataurupare (he pēhea rawa te whānui o tōnā hōrapa, ka taea hoki e tātou he aha).
- › Ko te tiaki i te kōkiri waenga-rōpū ki te *Phytophthora taxon Agathis* tae hoki ki te whakahaere tōtika o te whakawhitihiti kōrero, o te pārongo.

WHAKAPĀ MAI

Mō ētahi atu pārongo, kia kōrerotia rānei tētahi kitenga pea o te kauri tahumaero i te whenua tūmatanui, tūmataiti rānei, waea ki te Kapa Urupare Kauri Matemate i 0800 NZ KAURI (695 2874) haere rānei ki www.kauridieback.co.nz

